

*Memorie, gedaan maaken, en
aan de Hoog Mogende Hee-
ren Staaten Generaal der
Vereenigde Nederlanden o-
vergegeeven door de onderge-
tekenden Mr. Gerard Johan
Tarree, Praesident Burge-
meester, Mr. Andries Rei-
gersman, Schepen, en Lau-
rens Pels, Rentmeester der
Geestelyke Goederen van
Zyne Doorluchtige Hoog-
heid, allen van Breda; mits-
gaders door Mr. Arnoldus
Gysbertus van Doorn, en
Dirk Ruysenaars, Sche-
penen beide van Geertrui-
denberg.*

Hoog Mogende Heeren!

De Ondergetekenden gedurende eenige weken aan
een geweldadig Arrest, en akelige Gevangenis
geëxponeert geweest, dog thans wederom daaruit ver-
lost

lost en in hun Vaderland te rug gekeerd zynde, vinden zich verplicht, de omftandigheden dezer gebeurtenis in gefchrift aan Uw Hoog Mog. voor te draagen, en langs dien weg aan Hoogst-Defelven, en aan de geheele Natie meer en meer te doen kennen het Character van een Volk, het welk zich als Vrienden en bevorderaars van het geluk der menfchen voordoende, zich niet ontfiet, om met verachting van alle Godsdienst, en met verbreking van alle banden van Regeering foodanige daaden van geweld en mishandelingen te plegen, welke men zich van befchaafde Natien nimmer zoude durven voorftellen.

De Ondergetekenden dit verhaal van desfelvs begin af zullende opgeven, moeten een aanvang maken met het tydftip, dat de Stad Breda, op Maandag den 25 February deses jaars 1793. by de Capitula tie aan de Franschen is overgegaan.

Na dat die Capitula tie tusfchen het Guarnifoen van Breda, en de Fransche Troupes was gefloten, en na dat op Woensdag den 27 daaraanvolgende de Fransche Troupes in plaats van de uitgetrokkene Staatfche befetting, waren binnen gemarcheerd, zoo wierden aanftonds door de commandeerende Generaals van de Magiftraat billetten van inquantiering geëifcht voor feeven duyzend man; — dien zelvden morgen wierd door een der Generaals geordonneerd, dat er binnen een halv uur een Vryheidsboom voor het Stadshuis moest ftaan, by het oprigten van welke, toevallig pafteerden de twee eerfte Ondergetekenden, die zich op het geroep, dat de Magiftraat om defelve dansen moest, retireerden, wordende de eerst Ondergetekende in zyn Huis zelvs door verfcheidene Perfoonen vervolgd, die hem fterk bedreigden, in geval hy niet mede danfte, het geen echter door geen van beiden is gefchied; — 's middags kwam de Generaal Tilly by den eerst Ondergetekende, eifchende billetten

voor

voor twee honderd Paarden, van welken eisch, hoe zeer de voldoening aan deselve, uit hoofde dat er geene publieke Stallen waren, onmogelyk was, hy echter onder de brutaalste bejegeningen, en onder bedreiging van den eerst Ondergetekenden door de Husfaaren in de Gevangenis te fullen laten brengen, eindelyk niet anders gelievde aftezien, dan na den eerst Ondergetekende gedwongen te hebben tot het tekenen eener generaale permissie, om in alle Huizen en Stallen binnen de Stad te mogen indringen ter bereiking van zyn oogmerk; — ondertuschen moest de Magistraat den ganschen dag en avond op het Stadhuis blyven, om billetten van inquantiering aan particuliere Soldaaten, en Officieren te besorgen; terwyl de eerst Ondergetekende tot laat in de nacht door het gemeen zelfs met de blanke Sabels in de hand, in zyn huis tot het geven van billetten gedwongen wierd.

Des anderendaags den 28 February, om de streek van twaalf uren, wierden de eerste en tweede Ondergetekenden op het onverwagtst opgesogt, en gearresteerd, door den Commandant *Cufter*, op last van den Generaal Dumourier, hun te kennen gevende, dat zy om twee uren naar de Citadelle van Antwerpen vervoerd souden worden, en zich van rytuigen konden voorlien; wordende zy inmiddels ieder door twee Schildwagten bewaard.

Te gelyker tyd wierd ook de derde Ondergetekende, een man van by de negen en festig jaaren in diervoegen gearresteert.

De twee eerst Ondergetekenden zonden hier ieder een brief aan den Generaal Dumourier, met verzoek, om te mogen worden gehoord, immers en ten minsten, dat zy in hunne huizen binnen de Stad gearresteerd mogten blyven, hun leven te pand stellende, dat zy zich daar buiten niet begeven zouden; dan hierop geen antwoord ontvangende, begaven zy zich,

verzeld van hunne schildwagten, in persoon naar den Generaal Dumourier; — aldaar vonden zy eenige leden van het zogenaamde *Comité Revolutionaire der Bataven*, en onder anderen zekere *Blok*, gewesene Secretaris der Edele Mog. Heeren Gecommitteerde Raaden van het Noorderquartier, en de *Nys*, gewesene Major van het Vrycorps te Wyk, welke hun seiden, dat het Arrest niet om hunne Perfoonen in het particulier geschreven, maar om dat (dit waren hunne woorden, immers in substantie) die schelm van een Stadhouder, die Tyran, op instigatie van die schoelje de Raadpensionaris van de Spiegel, op zoo eene ongehoorde wyse vier braave patriotten, mannen van groote merites, *Micou*, *Vilattes*, *Nobbe*, en *Reepmaker*, had doen arresteren, en gevangen hield: dat al het leed, het geen hun aangedaan zoude worden, insgelyks den Ondergetekenden zou wedervaaren, en dat deselve niet eerder zouden worden ontslagen, voor dat die vier Heeren in vryheid waren gesteld. Zynde voorts aan der gemelden Ondergetekenden verzoek om niet buiten de Stad vervoerd te worden, niet gedefereerd, maar hun slegts den tyd van een uur vergunt om (zoo men zig uitdrukte) aan hunne vrienden, den Stadhouder en zynen aanhang, over het ontslag der gemelde vier Heeren te schryven, en van hun geval kennis te geeven per expresse, aan wien zy beloofden de nodige paspoorten te zullen verleenen, dog aan welke beloften zy naderhand niet voldaan hebben.

De voornoemde *Blok* heeft ook nog by die gelegenheid aan den tweeden Ondergetekenden, op deszelfs vraag, waarom men juist hem uitkoos? toegevoegd, dat dit geschiede, om dat men die geene nam, aan welke het meest gelegen was, en die voor Prinsgezinden bekend waren, en dat het genoeg was, dat zyn naam Reigersman was, en dat men dit van Stad tot Stad zou doen; voorts (quasi) de Ondergete-

tekende verzekerende, (gelyk ook de Commandant *Cuſter* naderhand deed) dat zy te Antwerpen op de Citadel zouden hebben een goed Apartement, het geen reeds voor hun gereed was, en verder alles wat zy zouden begeren, en dat, hun iets manquerende, zy zich aan den Generaal de Marasſé konden adreſſeren. Vervolgens wierden op dien zelfden dag des middags ten drie uren de drie eerſte Ondergetekende, onder escorte van twintig Huſſaaren over Zundert nae Antwerpen vervoerd, alwaar zy vrydag nademiddag om drie uren aankwamen, zonder dien dag onder den weg iets te hebbengenuttigt. Dan wel verre van daar te vinden een geſchikt Apartement, en een behoorlyk onthaal, wierden zy gebragt in een onderaardsch hok, dat zeer vogtig en togtig was, waarin twee vuile kribben met morſige ſtroozakken, en een ſtinkende deken geplaatſt waren, zonder ſtoel of tavel, alleen voorſien van een klein venſtertje boven aan het verwulft, waarvan de helft der negen kleine glaasjes kapot waren; dit hok was boven dien vol luiſen en ongedierte, en een vuile tobbe, quaſi tot een gemak geſchikt, veroorzaakte een ondraaglyke ſtank; geen vuur of licht wierd hun gegund, en droog brood, het overſchot van voorige gevangenen, en water wierd hun tot voedzel gegeven. Dit akelig verblyf, het geen op der Ondergetekendens gezondheid wel draa een ſchadelyken invloed had, en wel zodanig, dat de eerſt Ondergetekende reeds des anderen daags door een ſterke koorts overvallen, den derden dag een merkelyke zwelling der voeten ontwaar wierd, duurde alzoo tot maandag avond den 4den Maart, alleen met dit onderscheid, dat men hun, op hun aanhoudend verzoek eerſt des zaturdags avonds ten hunnen kosten wat ſoup liet brengen, en als toen permitteerde licht te hebben, en opene brieven nae hun Vaderland te ſchryven: dan op voorsz. 4den Maart wierden

den zy Ondergetekenden des avonds om 7 uren, overgebragt in het huis van den Commandant op twee bovenvertrekken, voorzien van de vuilste en slegste meubilen, niet ongelyk aan die, welke in onze Corps de Guardes gebruikt worden. Hunne slaapplaatsen bestonden in morsige kribben, voorzien van het slegste soort van matrassen, lakens van het allergroffste soort van linnen, zoo als men tot koornzakken gebruikt, en van de allermorsigste dekens: op hun eigen kosten hadden zy hier vuur en licht, dog waren genoodzaakt tot noodige zuivering fervile diensten te doen. Het eeten, dat hun door een Waalin, op het Kasteel wonende, bezorgt wierd, was allerflegst en degoutant, zynde het zelfs eens gebeurd, dat hun een Kat, op de wyze van een Konyn geprepareerd, is voorgezet geworden. Tot dus verre trof dit lot de drie eerste Ondergetekenden. Dan des avonds van den 10den Maart arriveerden op het voorsz. Kasteel te Antwerpen, de vierde en vyfde Ondergetekenden, die, nae dat aan het huis van den vierden Ondergetekenden des avonds van den 8sten Maart noch een Soupé en Logement was geëischt door voornaame Officieren, waaronder zich zekere Mansfeld, zich noemende Aide de Camp van den Généraal Dumourier, bevond, met byvoeging van zyn huisvrouw, dat zy weetende, dat men aan dat huis gewoon was die dag te vieren, als nu daar ook eens gebruik van wilden maken, om gelyke reeden daags te vooren te Geertruidenberg gearresteerd waren, en welker gevangen-neming zich in dezer voegen heeft toegedragen. Namelyk des voordemiddags kwamen onder schyn van vriendschap by den vierden Ondergetekenden aan huis, eerst zekere *Probsting*, en vervolgens zekere *de Kok*, beide leden van het *Committé Revolutionair der Baasaven*, welke laatstgemelden, nae dat zy beiden eenige ververschingen genoomen hadden, declareerden, dat

dat hy vierde Ondergetekende gearresteerd wierd, en aantonds over Breda nae de Citadelle van Antwerpen zoude vervoerd worden, waartoe dan ook kort daarna een detachement Husfaaren arriveerde met een rytuig, in het welk hy vierde Ondergetekende, schoon zeer zwaar aan het podagra laborerende, door gemelden *de Kok* gedwongen wierd zich te laten draagen in tegenwoordigheid, en onder het gekerm van zyn vrouw en kind, het welk ten gevolge heeft gehad, dat zyne huisvrouw in de hersenen is getroubleerd geweest; terwyl de vyfde Ondergetekende, die zich op het Stadshuis bevond, en passant wierd medegenomen, zonder permissie te kunnen verwerken, om daarvan aan zyn huis kennis te geeven, of eenige kleederen, of linnen mede te neemen. Door het medelyden van den Commandant der Citadel met den vierden Ondergetekende, die nog sterk aan het podagra laboreerde, wierden zy vierde en vyfde Ondergetekenden niet in het Hok geplaatst, maar op een bovenvertrek gelogeerd, schoon hy verklaarde tot het zelve geene ordre te hebben. De handelwyze echter ten aanzien van de gezamentlyke Ondergetekenden bleef op den zelfden elendigen voet voortduuren: geene verbetering was daarin te bekomen; dan alleen, dat zy door intercesie van den Heere Louis Michel Gillis, woonachtig te Antwerpen, aan wien zy gerecommandeert waren, eindelyk obtineerden de permissie, om met een Onderofficier op het Plein der Citadelle, dog niet op de Wallen van dezelve te mogen wandelen; als mede dat zy in de laatste drie a vier dagen, hun eeten tot hunne groote kosten uit een Auberge van de Stad mogten laten koomen.

Dit duurde alzoo tot saturday den 23 Maart, wanneer hun door den Commandant wierd aangezegd, dat zy zig moesten gereed maaken, om des anderen daags naar Rysfel te vertrekken, uit hoofde, dat de

Vyand naderde, en het Kasteel wel eens gebombardeerde konde worden; geevende te gelyk te kennen, dat de Franschen van hun proieft, om verder in Holland door te dringen, afzagen, dewyl de Bataven hun hadden bedroogen, met hun te verzekeren, dat, wanneer zy zig slegts aan de Moerdyk vertoonden, de Revolutie in Holland klaar zou zyn

Deeze aanzegging ondertusfchen van den Commandant verwekte by de Ondergetekenden geene geringe ontsteltenis, aangezien zy te vooren gewaarschuwd waren, dat in geval zy verder op naar Ryffel gevoerd wierden, hun leeven er mede gemoeid zou zyn, gelyk omtrent de gyzelaars van Brusfel te Valenciennes gebleeken was. — En deeze ontsteltenis moest natuurlyker wyze vermeerderen, daar der Ondergetekendens gedane follicitation, om op de Citadelle te verblyven, t'eenemaal vrugteloos waaren, en door de voorspraak van hunnen bovengemelde vriend niets anders hadde kunnen worden geëffectueerd, dan dat zy met nog vier andere Gevangenen, waar onder zig drie Officieren van de Fransche Husfaaren bevonden, in drie, in plaats van in twee Fiacres vervoerd zouden worden.

De Ondergetekenden wierden dan des anderen daags 'smorgens ten 9 uren aldus in gemelde Rytuigen onder Escorte van Volontairen gebragt naar het huis van den Generaal de Marasfé, edog na een geruimen tyd aldaar vertoeft te hebben, wierden zy terug gezonden naar de Citadelle, om dat de Escorte te Paard niet gereed was.

Aldaar bleeven zy, zonder eenig voedsel dan wat brood te gebruiken, tot twee uren des namiddags, wanneer zy wederom op gelyke wyze als 'smorgens vervoerd wierden onder Escorte van eenige dronke Cavalleristen, die hun zelfs niet permitteerden de glazen der Rytuigen neder te laten, en met de fabel den dood

dood dreigden aan den geen, die zyn Hoofd buiten het Portier dorst fleeken; dog by de Schelde gekomen zynde, om over te vaaren, was 'er uit hoofde van de meenigte Soldaaten, Paarden, Rytuigen, en Kanonnen, geen mogelykheid om over te komen, en de Ondergetekenden wierden derhalven alzo des avonds, na dat het reeds donker geworden was, naar de Citadelle terug gebragt; gelyk ook de gemelde vier Gevangenen, waar door zy genoodzaakt waren, gedeeltelyk des nagts op de planken te slaapen.

Den volgende morgen, zynde geweest maandag den 25 Maart ten 9 uren wierden de Ondergetekenden met de gemelde vier Gevangenen wederom, edog te voet, onder Escorte van Volontairen vervoerd, wordende hun alleen eene Karre voor hunne Bagagie, en een Post-Chaife van den Commandant, welke te Valenciennes weezen moest, tot gebruik van de twee oudste Heeren mede gegeven; hier mede kwaamen zy al wederom op dezelfde plaats, en moesten als des avonds te vooren, om de zelfde reden, tot den middag in weer en wind op straat blyvenstaen, onder een geduurig schelden en bedreigen van de Fransche Soldaaten, met de woorden van *d' Aristocrates, il faut les pendre, tuer, massacrer etc.*

Ondertuschen verkreegen zy van den Officier der Escorte, dat de twee eerste Ondergetekenden geëscorteert, zig naar den Generaal de Marasfé mogten begeeven, van wien zy verzogten, dat zy niet mogten worden vervoerd, maar op de Citadel terug gebragt, en dat hun die gunst mogt worden beweezen, om liever aldaar hun leeven door de Bomben te verliezen, dan om door de woede van het gemeen op den weg naar Rysfel daar van beroofd te worden.

Dit obtineerden zy ook by eene schriftelyke Ordre van den Generaal. — Dan dit hun genoeg was van zeer korten duur. — De Officieren der Hus-

faaren, wier wensch was, zoo spoedig mogelyk naar Vrankryk te komen, over deeze vergunning zeer te onvreeden, vervoegden zig by gemelde Generaal, en wisten van denzelven te verkrygen een mondelinge ordre, dat de Ondergetekenden zoo spoedig mogelyk te voet, en met agterlaating van alle hunne Pakkagie zig moesten laten overzetten, en voort marcheeren.

Niet weinig ontzettend was deze tyding voor de Ondergetekenden. — Zy bewogen den Officier van het Detachement, om met één der Husfaaren Officieren, en de twee eerste Ondergetekenden nog eens naar den Generaal te gaan, alwaar hun gepermitteerd wierd naar de Citadel te rug te keeren, terwyl de vier andere Gevangens konden worden overgezet.

Op de Citadelle voor de derdemaal te rug gekomen zynde, verzogten zy hunnen vriend, hier boven gemeld, by hun te komen, die zulks ook deed. — Zy spraaken met denzelven over het maaken van een arrangement met den Generaal, waar toe zig mede verleedigen verscheide aanzienlyke Inwoonders, en de Regeering der Stad zelve om, was het mogelyk, de Ondergetekenden van een, zoo zy declareerden, zekeren dood te verlossen.

Dezen bragten het ook met de daad zo verre, dat de Generaal Marasé van de Gyzeling voor Villattes, Nobbe en Reepmaaker afzag, en alleen tot ontslag van den Colonel Micou eene somme van éénmaal hondert en vyftig duizend guldens in contanten, direct te betaalen, tot onderpand vorderde.

Dit zoude ook gelukt zyn, ware het niet, dat de menigte van geldligtingen, door den Generaal Dumourier gedaan, eene algemeene schaarsheid, van contanten veroorzaakt had.

Dit ontwerp werd dus onuitvoerlyk, en der Ondergetekendens vriend declareerde hun met traanen in de oogen, dat hy hun aan hun ongelukkig Lot zoude moeten overlaten.

Des

Des avonds communiceerde hun de Commandant, dat de ordre gerekend was, dat zy des anderen daags leegs lyvs en te voet, met agterlaating van alle Bagagie, die zy in de Stad konden plaatsfen, van de Citadelle af naar Rysfel moesten gaan; wordende hun alleen gepermitteerd, een Pak, zoo groot zy het dragen konden, te mogen mede nemen, zonder dat zy konden obtineeren, om daar toe andere Perfoonen ten hunnen kosten te mogen gebruiken. — Die Pakken zyn ook reeds door hun gemaakt geworden, en zy verzonden hunne Koffers naar de Stad, met de grootste schrik en aandoening het laafte ogenblik afgwachtende, waarop zy ftonden te worden weggevoerd.

In dezen bitterlyken benaauwdten toefland bragten zy den gantfchen dag van den 26 door, zonder iets nader te vernemen; terwyl des middags op het Kasteel Allarm geflagen wierd, en er eene Actie tuffchen de Oostenrykfchen en Franschen digt by de Citadelle, waar van Kanonfchooten gedaan wierden, voorviel.

Des anderen daags fmorgens vroeg zynde woensdag den 27 Maart, hoorden zy, dat er een Trompetter in de Stad was binnen geweest. — Dit deed hun eenige hoop opvatten, dat er eene Capitulatie plaats zou hebben, waar in zy mogten begreepen zyn.

Zy lieten dus hunnen vriend verzoeken, om zig daar op te willen informeeren. — Dan, hoe vervloog deze flauwe hoop ten eenenmaal, wanneer dezelve van den Heere Werbrouck vergezeld, hun de tyding bragt, dat wel de Stad en het Kasteel gecapituleerd hadden, dog dat zy er niet in begreepen waren; gelyk zy ook van den Commandant communicatie bekwamen, dat zy nu te voet agter de Armée vervoerd zouden worden. Deze Heeren intuffchen communiceerden aan de Ondergetekenden een nader Plan, door hen met den Generaal de Marasfé bezaamd, daarin beftaande, dat zy aan den Heer Gilles zou-

zouden afgeven, eene acceptatie van een honderd veertig duizend guldens, Brabands Wisfel geld, over zes maanden te betaalen. — Dat dezelve als dan van verscheide voornaame Inwoonders, die over der Ondergetekenden ongelukkig Lot met deernis bewoogen waren, en hun niet dan eene gewisfen Dood voorspelden, ten hunnen behoeven zouden aankooopen Obligatien, door den Generaal Dumourier, ten laste der Fransche Natie te Antwerpen genegotieerd, welke Obligatien aan gemelden Generaal de Marasé zonden worden ter hand gesteld, om onder een Notaris te Ryslél te blyven berusten tot dat de Colonel Mircou in vryheid gesteld zou zyn.

Dit Plan had gemelde Generaal geaccepteerd. Dit Plan beschouwden de Ondergetekendens Vrienden, als het eenigst middel om hen, (zo zy 't noemden) uit de handen *van den Duivel* te verlossen. Dit Plan derhalven werd ook door de Ondergetekenden aangenoomen en tot stand gebragt.

Op deze wyze bekwaamen de Ondergetekenden hun ontslag, en werden door den Heere Werbrouck met zyn eigen Equipage des avonds laat van de Citadelle afgehaald.

Des anderen daags, na dat zy een hoorlyk acquit van den Generaal, benevens de benodigde Paspoorten bekomen hadden, verlieten zy des middags om twee uren de Stad Antwerpen, en keerden naar hun Vaderland te rug, dog niet langs de ordinaire weg, uit vrees van nog agterhaald, gemasfacreerd, of wederom Gevangen genomen te worden, terwyl hun wierd aangeraden, geen oogenblik te vertoeven, daar men op het woord, en de belofte van zulk Volk, als de Franschen zig tegenwoordig betoonden, zeer weinig staat kon maaken.

En waarlyk de ondervinding had dit ook aan de Ondergetekenden overtuigend bevestigd; daar de
ge-

gesprekken en conduites van dit Volk hun ten klaarsten had doen zien, dat zy allen eerbied voor God en Godsdienst ten eenemaal in zig hadden uitgedooft; en in plaats van eenig ontzag voor het heilig Opperwezen te betoonen, zig allerlei profane en blasphemerende Vloeken veroorloofden, met al wat heilig is openbaarlyk den spot dryvende. — Tot een enkel staaltje hier van, het welk ook teffens ten slotte dezer Memorie dienen zal, moeten de Ondergetekenden hier byvoegen, dat de Ongodsdienstigheid dezer Menschen zoo verre ging, dat eens de eerste, tweede en vyfde Ondergetekenden door één der gevangen zittende Volontairen, wyzende op een hout Kruisje, publicq hebben hooren zeggen: *Voilà le Crucifix, auquel ce (*) de Jesus Christ a été pendu par Ponce Pilate.* Tot welken trap van godloosheid moet men geklommen zyn, om zulke God onteerende taal uit te braaken.

Zie daar, Hoog Mogende Heeren! een onopgesmukt, en met de waarheid allezints overeenkomstig detail van de nootlottige omstandigheden, welke aan de Ondergetekenden zyn te beurt gevallen. Zy houden zich ten vollen verzekerd, dat Uw Hoog Mogende niet alleen met verontwaardiging zullen beschouwen de onregtvaardigheid van zulke grievende mishandelingen, maar ook aan den anderen kant met een gepast medelyden zullen vervuld zyn over het beklagenswaardig Lot, dat de Ondergetekenden gedurende zo veele weken in eenen akeligen Kerker onder het lyden van allerlei gebrek, en het uitstaan van onophoudelyke schrikken, hebben moeten doorstaan.

En

(*) Een woord, zoo afschuwelyk, dat men schroomt het zelve hier uitedrukken.

En is deze ten teken der waarheid door de gezamentlyke Ondergetekenden, op den Eed by den aanvang hunner Bedieningen gedaan, eigenhandig onderschreven in 's Gravenhage den 5 April 1793.

(Was getekend)

G: J: Tarree.

A: G: van Doorn.

A: Reigersman.

D: Ruysfenaars.

L: Pels.

Te Groningen by Leonard Bolt, Boekdrukker der
Ommelanden tusfchen de Eems en de Lauwers.

De Prys is 3 Stuivers.
